

Nr 238.

Av herr **Pålsson**, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående omorganisation av det högre skolväsendet m. m.

Beträffande de nuvarande kommunala mellanskolornas ombildning till allmänna läroverk har departementschefen icke följt skolkommissionens förslag. Departementschefen och kommissionen äro eniga så till vida, att i främsta rummet de mest besökta skolorna böra ifrågakomma till ombildning, varvid dock icke aritmetiska grunder uteslutande eller allt för ensidigt skulle få göra sig gällande. Men under det att kommissionen ansett, att ett genomsnittligt lärjungeantal av minst 64 under den tid, vederbörande skola varit i verksamhet, normalt borde uppställas som villkor för dylik ombildning, anser departementschefen (se propositionen sid. 231) ett genomsnittligt lärjungeantal överstigande 100 såsom skäligt, varjämte statsrådet betonar, att man för ernående av enhetlig beräkningsgrund bör beräkna medeltalet från och med ett visst år. På anförda grunder har därvid valts läsåret 1920—1921, vadan medeltalet, som bör vara bestämmande för en mellanskolas förstatligande, omfattar 7 år, nämligen läsåren 1920—1921 till och med läsåret 1926—1927. De kommunala mellanskolor, som börjat sin verksamhet senare än det först angivna läsåret, komma alltså icke för närvarande i fråga.

Det av departementschefen föreslagna minimiantalet lärjungar, nämligen 101, motiveras därmed att i samband med 1904 års läroverksreform krävde man för anordnande av en sexklassig statssamskola ett antal lärjungar av 120 eller omkring 20 i varje klass. Nu anser sig statsrådet böra skärpa detta krav till en medelsiffra av något mer än 25 i varje klass, på grund av den omständigheten, att man i vår tid äger tillgång till den organisationsform, som den kommunala mellanskolan utgör.

Mot den föreslagna utgångspunkten för medeltalsberäkningen, varigenom skolor bildade efter 1920 äro uteslutna, torde berättigade invändningar kunna göras. Så torde man väl kunna räkna med att upprättandet av kommunala mellanskolor i Stockholm, Göteborg, Norrköping och Lund tillgodose ett behov, som kommer att visa sig vara av permanent natur. Vad den kommunala mellanskolan i Malmö beträffar, torde förslaget om inrättandet av ett högre flickläroverk i nämnda stad hava föranlett ett uppskov med statens övertagande av mellanskolan, då det statsfinansiella läget ej torde medgiva ett upprättande av två statsläroverk i Malmö under den närmaste tiden. Beträffande Stockholm och Göteborg kan, fränsett dessa mellansko-

lors senare tillkomst, enahanda skäl anföras. Men därjämte synes å en eller annan ort, exempelvis i Bollnäs, även hänsyn böra tagas till lärjungefrekvensen i den skolform, som föregick den kommunala mellanskolan.

Den väsentliga meningsskiljaktigheten mellan departementschefen och skolkommissionen synes emellertid ligga däri, att kommissionen anser, att i *regeln* böra de kommunala mellanskolorna ombildas till allmänna läroverk, då däremot statsrådet genom anförda begränsningar ansett, att för närvarande endast 30 av de kommunala mellanskolorna kunna ifrågakomma. Av sistnämnda antal föreslås endast 7 till omedelbar utbildning. Den tidpunkt, då ett förstatligande av de övriga 23 av dessa skolor skulle komma i fråga, står i vida fältet, och vid kostnadsberäkningarna har förutsatts, att detta icke skulle ske under den närmaste tiden. Departementschefen finner det ganska naturligt, att mindre orter få underkasta sig större uppoffringar än sådana med större invånarantal. I själva verket torde jämväl kommissionen hava varit av samma mening, då den förutsätter, att den kommunala mellanskolan måtte bestå tillsviðare å sådana orter, där kommissionen icke sett sig i stånd att förorda den nuvarande kommunala mellanskolan till statsövertagande.

Enligt min mening är den av kommissionen föreslagna begränsningen till ett minimiantal av 64 lärjungar, d. v. s. i medeltal 16 per klassavdelning, lyckligt funnen, då i skolor med parallellavdelningar icke sällan förekommer just nämnda antal. En klass skall nämligen uppdelas i parallellavdelningar, då lärjungeantalet utgör minst 31.

I följande tabell lämnas en översikt över lärjungeantalet vid samtliga kommunala mellanskolor under höstterminerna 1920—1926 eller den kortare tid skolan existerat.

Kommunal mellanskola	Upprättad år	Antal lärjungar höstterminen år							Medeltal lärjungar
		1920	1921	1922	1923	1924	1925	1926	
<i>Stockholms stad</i>									
Stockholms södra	1923	—	—	—	694	818	856	357	817
» norra		—	—	—	—	—	—	541	
<i>Stockholms län</i>									
Stocksund	1925	—	—	—	—	—	93	100	97
Lidingö	1920	208	236	258	235	216	205	223	226
Solna	1923	—	—	—	158	171	174	167	168
Sundbyberg	1919	82	88	93	108	101	96	86	93
Vaxholm	1920	102	113	119	109	111	100	101	108
<i>Uppsala län</i>									
Tierp	1920	56	56	66	59	57	61	64	60

Kommunal mellanskola	Upprättad år	Antal lärjungar höstterminen år							Medeltal lärjungar
		1920	1921	1922	1923	1924	1925	1926	
<i>Södermanlands län</i>									
Gnesta	1923	—	—	—	46	43	50	53	48
Malmköping	1914	63	49	42	47	56	69	64	56
Katrineholm	1910	123	150	167	159	161	146	165	153
<i>Östergötlands län</i>									
Valdemarsvik	1922	—	—	45	48	43	45	44	45
Åtvidaberg	1918	61	59	69	72	62	66	58	64
Norrköping	1921	—	201	218	202	199	207	207	206
Söderköping	1918	68	90	85	96	97	74	72	83
Motala	1920	140	154	169	173	170	173	168	164
Skänninge	1920	43	52	44	54	44	38	37	45
Mjölby	1916	96	115	118	114	118	94	102	108
<i>Jönköpings län</i>									
Huskvarna	1912	166	169	181	163	163	149	146	162
Nässjö	1913	196	212	218	224	211	201	184	207
Värnamo	1912	108	122	115	114	121	113	102	114
Vetlanda	1912	94	107	93	91	102	103	100	99
Tranås	1914	137	148	153	134	145	130	144	142
<i>Kronobergs län</i>									
Strömsnäs bruk	1924	—	—	—	—	61	54	43	53
Ljungby	1918	76	80	85	73	60	65	71	73
<i>Kalmar län</i>									
Mönsterås	1912	81	81	70	89	82	77	77	80
Torsås	1918	67	66	68	63	72	70	64	67
Nybro	1912	83	76	82	77	65	65	44	70
Borgholm	1918	53	54	55	50	55	65	62	56
<i>Blekinge län</i>									
Ronneby	1912	141	165	167	184	157	150	142	158
Sölvesborg	1920	124	133	110	116	116	102	95	114
<i>Kristianstads län</i>									
Tomelilla	1912	99	100	111	113	111	104	105	106
Örkelljunga	1924	—	—	—	—	50	40	39	43
Klippan	1917	106	120	96	108	87	76	96	98
Åstorp	1919	160	167	145	139	112	107	96	132
Simrishamn	1913	111	101	104	84	90	90	86	95
Hässleholm	1912	161	165	171	195	174	172	144	169
<i>Malmöhus län</i>									
Svedala	1912	77	76	89	77	84	75	71	78
Anderslöv	1918	61	70	67	75	85	78	82	74

Kommunal mellanskola	Upprättad år	Antal lärjungar höstterminen år							Medeltal lärjungar
		1920	1921	1922	1923	1924	1925	1926	
Skurup	1917	70	69	72	88	80	74	84	77
Hörby	1913	116	115	93	75	78	81	77	91
Höör	1913	98	83	73	69	70	71	76	77
Svalöv	1923	—	—	—	61	67	82	89	75
Höganäs	1919	136	154	150	153	151	134	142	146
Malmö	1910	385	424	465	468	491	517	517	467
Lund	1926	—	—	—	—	—	—	87	87
Eslöv	1914	166	153	135	133	122	131	124	138
<i>Hallands län</i>									
Laholm	1915	90	91	101	92	102	108	100	98
Falkenberg	1918	101	109	126	145	152	165	156	136
Kungsbacka	1926	—	—	—	—	—	—	83	83
<i>Göteborgs och Bohus län</i>									
Göteborg	1925	—	—	—	—	—	403	462	433
Lysekil	1918	92	103	96	89	93	101	86	94
<i>Älvsborgs län</i>									
Lilla Edet	1923	—	—	—	60	64	70	54	62
Trollhättan	1919	143	146	167	162	157	161	161	157
Ulricehamn	1914	102	132	137	136	137	110	103	122
<i>Skaraborgs län</i>									
Karlsborg	1923	—	—	—	66	54	54	46	55
Vara	1914	88	91	78	75	72	62	69	76
Hjo	1912	64	75	64	70	59	62	63	65
Tidaholm	1912	93	108	95	90	76	62	58	83
<i>Värmlands län</i>									
Skoghall	1922	—	—	55	59	55	61	48	56
Säffle	1913	103	122	114	111	91	95	98	105
Sunne	1921	—	116	107	119	90	74	82	98
Torsby	1926	—	—	—	—	—	—	51	51
<i>Örebro län</i>									
Hallsberg	1921	—	96	102	111	95	93	92	98
Karlskoga	1911	104	113	133	137	131	111	114	120
Nora	1920	77	82	70	70	74	69	68	73
Lindesberg	1920	108	119	108	96	80	76	59	92
<i>Västmanlands län</i>									
Västanfors	1922	—	—	85	80	74	56	65	72
<i>Stora Kopparbergs län</i>									
Stora Tuna	1914	166	179	204	187	191	205	189	189

Kommunal mellanskola	Upprättad år	Antal lärjungar höstterminen år							Medeltal lärjungar
		1920	1921	1922	1923	1924	1925	1926	
Norrbärke	1921	—	60	57	68	72	53	51	60
Leksand	1919	69	85	68	79	73	74	73	74
Mora	1912	120	130	112	125	107	112	125	119
Orsa	1918	93	95	105	116	103	92	81	98
Hedemora	1917	48	75	102	121	132	120	112	101
Avesta	1912	69	70	84	92	98	102	106	89
Ludvika	1913	104	106	106	111	114	110	110	109
<i>Gävleborgs län</i>									
Sandviken.....	1922	—	—	141	141	131	107	113	127
Storvik	1924	—	—	—	—	96	93	92	94
Bollnäs	¹⁾ 1926	137	130	129	126	124	109	120	125
Ljusdal	1913	106	104	96	82	69	62	57	82
<i>Västernorrlands län</i>									
Gudmundrå	1922	—	—	104	100	99	90	92	97
Sollefteå	1920	149	121	122	109	133	117	103	122
<i>Jämtlands län</i>									
Ström	1917	58	59	51	60	61	58	48	56
<i>Norrbottnens län</i>									
Nederkalix	1912	121	150	149	117	96	94	72	114
Malmberget	1917	148	147	163	161	163	152	160	156
Kiruna	1921	—	111	113	111	103	107	108	109
Boden	1917	198	184	183	195	192	163	152	181

Med hänsyn till att de kommunala mellanskolorna i städerna Stockholm, Norrköping, Malmö, Lund och Göteborg i Kungl. Maj:ts proposition förut-sättas icke komma att ombildas till allmänna läroverk, på den grund att allmänna läroverk redan förefinnas i dessa städer, har jag, även med hän-syn till kostnaden, i det följande räknat, som om ifrågavarande läroanstal-ter även under den i det följande förutsatta övergångstiden skulle fortbe-stå som kommunala mellanskolor. Det förefaller mig nämligen vara själv-klart, att ett förstatligande av de mindre städernas och landsbygdens mellan-skolor i främsta rummet borde ligga statsmakterna om hjärtat.

Om jag i likhet med departementschefen tillsvidare alltså bortser från statens övertagande av de kommunala mellanskolorna i Stockholm, Norrköping, Malmö, Lund och Göteborg samt vidare från de 7 mellanskolor, nämligen i Lidingö, Katrineholm, Motala, Höganäs, Trollhättan, Sollefteå och Boden, vilka föreslås skola successivt ombildas till allmänna läroverk redan från och med början av år 1928, kommer man av den anförda tabel-len med tillämpning av ovan angivna grundsatser till följande slutsatser

¹⁾ Förut enskild mellanskola.

beträffande statens övertagande av de kommunala mellanskolorna i de särskilda länen.

Av de 4 mellanskolorna i *Stockholms* län, såsom nyss är sagt frånsett Lidingö, synes man kunna tillsvidare bortse från Stocksund, som visserligen har stort lärjungeantal men ännu icke ägt bestånd i 2 år. De övriga synas böra ifrågakomma till förstatligande i ordningen Vaxholm, Sundbyberg och Solna. Den sistnämnda skolan har visserligen det största lärjungeantalet men räknar innevarande läsår sitt 4:e år som mellanskola.

Uppsala län har endast en kommunal mellanskola, nämligen i Tierp, vilken knappast torde kunna ifrågasättas till förstatligande på grund av litet lärjungeantal.

Ingendera av de båda återstående skolorna i *Södermanlands* län, nämligen Gnesta och Malmköping, är av den omfattning, att den synes kunna ifrågakomma till förstatligande.

I *Östergötlands* län kunna skolorna i Valdemarsvik och Skänninge icke ifrågasättas till förstatligande på grund av ringa antal lärjungar. Vad Åtvidabergs mellanskola beträffar, fyller den nätt och jämt måttet, vadan den torde böra sättas i sista rummet av de till ombildning föreslagna. Bortses på förut angivna skäl från Motala och Norrköping, skulle den ordning, i vilken länets mellanskolor föreslås till förstatligande, bliva: Mjölby, Söderköping och Åtvidaberg.

I *Jönköpings* län synas alla 5 mellanskolorna uppfylla villkoren för övergång till allmänt läroverk. Ordningen torde med hänsyn till skolornas storlek böra bli: Nässjö, Huskvarna, Tranås, Värnamo och Vetlanda.

Av *Kronobergs* läns 2 mellanskolor kan endast Ljungby föreslås till statligt övertagande.

Kalmar län räknar 4 mellanskolor. Vad skolan i Nybro beträffar, uppgår lärjungemedeltalet visserligen till 70, men på grund av den starka nedgången i lärjungarnas antal, höstterminen 1926 var skolan besökt av endast 44 lärjungar, torde man tillsvidare böra ställa sig avvaktande. Skolan i Borgholm har visserligen i medeltal endast räknat 56 lärjungar, men då lärjungeantalet synes vara i tillväxt och med hänsyn till att skolan är den enda på Öland, torde upprättandet av en statsskola i Borgholm låta sig försvaras. De 3 mellanskolorna i Kalmar län, som alltså föreslås till förstatligande, torde böra förekomma i ordningen Mönsterås, Torsås och Borgholm.

De båda kommunala mellanskolorna i *Blekinge* län, Ronneby och Sölvesborg, synas böra förstatligas i nu nämnd ordning.

Av *Kristianstads* läns 6 kommunala mellanskolor kan bortses från Örkelunga. Av de övriga torde Åstorp på grund av den starka nedgången i lärjungeantalet, som fortgått alltsedan 1922, böra sättas i sista rummet. Ordningen för skolornas ombildning till statsläroverk synes rättvisligen böra bliva Hässleholm, Tomelilla, Simrishamn, Klippan och Åstorp.

Bortses på förut angivna skäl från de kommunala mellanskolorna i Malmö, Lund och Höganäs, räknar *Malmöhus* län 7 kommunala mellanskolor, vilkas lärjungemedeltal växlar mellan 138 och 74. Beträffande den ordning, i vilken övergång till allmänna läroverk torde böra äga rum, råder ingen tvekan om att Eslöv bör komma i första rummet. Det därefter högsta lärjungemedeltalet har Hörby, varefter följa Svedala, Höör, Skurup, Svalöv och Anderslöv. Då skolan i Svalöv upprättades först år 1923, torde dess förstatligande böra sättas i sista rummet. Med hänsyn till att orterna Hörby och Höör ligga varandra mycket nära, ställde sig skolkommisionen tveksam, huruvida båda borde övertagas av staten men stannade vid att förslaget skulle omfatta båda. Det statliga övertagandet av den ena av dessa skolor torde dock böra sättas närmast före Svalöv. Ser man emellertid på utvecklingen i dess helhet förete såväl Hörby som, ehuru i mindre grad, Höör en nedgående tendens. Detsamma gäller ock Svedala, varemot i Skurup och Anderslöv lärjungeantalet synes vara i tillväxt. Den ordning, vari samtliga dessa skolor synas böra komma i fråga till utbildning, synes med hänsyn till här berörda omständigheter alltså vara Eslöv, Skurup, Anderslöv, Hörby, Svedala, Höör och Svalöv.

I *Hallands* län torde Falkenbergs och Laholms mellanskolor böra förstatligas i nu nämnd ordning, varemot skolan i Kungsbacka, som tillkommit först år 1926, ännu icke torde böra ifrågasättas till statsövertagande.

Göteborgs och *Bohus* län räknar blott en kommunal mellanskola nämligen i Lysekil, om man bortser från Göteborgs kommunala mellanskola. Medeltalet lärjungar i Lysekil uppgår till 94, vadan denna skola bör ifrågasättas till förstatligande.

I *Älvsborgs* län upptages i detta sammanhang endast kommunala mellanskolan i Ulricehamn. Lärjungeantalet i Lilla Edets mellanskola, som tillkom år 1923, uppgår endast till 62 och Trollhättans kommunala mellanskola har i Kungl. Maj:ts proposition föreslagits till utbildning till allmänt läroverk.

Skaraborgs län har 4 kommunala mellanskolor. Av dessa räknar Karlsborgs, som upprättades 1923, i medeltal endast 55 lärjungar. De 3 övriga torde med hänsyn till förstatligande böra upptagas i ordningen Vara, Hjo och Tidaholm. Tidaholm företer visserligen det största medeltalet lärjungar nämligen 83, men skolan har hela tiden allt från 1921 visat en oavbruten minskning i lärjungar från 108 år 1921 till 58 år 1926.

Av de 4 kommunala mellanskolorna i *Värmlands* län kunna Skoghall och Torsby icke ifrågasättas till förstatligande. De båda övriga Säffle och Sunne torde böra ombildas i nu angiven ordning.

De 4 kommunala mellanskolorna i *Örebro* län äro av den storleksordning, att de synas böra ombildas till allmänna läroverk. Ordningen torde böra vara Karlskoga, Hallsberg, Nora och Lindesberg. En viss tvekan kan råda om den sistnämnda skolan. Visserligen är medeltalet lärjungar större i

Lindesberg än i Nora, men om man ser på utvecklingen i dess helhet, har antalet lärjungar i Lindesberg oavbrutet minskats från 119 år 1921, till 59 år 1926. Det torde alltså kunna ifrågasättas, huruvida man bör avvakta den kommande utvecklingen, innan den omvandlas till allmänt läroverk.

Västmanlands läns enda kommunala mellanskola, den i Västanfors, uppfyller, såsom tabellen utvisar, villkoret för övergång till allmänt läroverk.

Av *Kopparbergs* läns 8 kommunala mellanskolor är lärjungeantalet i Norrbärke, som för övrigt synes vara i nedgående, för litet för att medgiva övergång till statsläroverk. De övriga 7 torde böra förstatligas i följande ordning: Stora Tuna, Mora, Hedemora, Ludvika, Avesta, Orsa och Leksand. Såsom av tabellen framgår är lärjungemedeltalet mindre i Avesta än i Orsa, men under det att Avesta under alla åren visar en jämt uppgående tendens, utvisar Orsa under de senaste åren en nedgång.

I *Gävleborgs* län har Bollnäs blivit kommunal mellanskola först år 1926 men har tidigare varit en mycket besökt enskild mellanskola. Det torde icke råda någon tvekan om att den omständigheten, att skolan icke förrän år 1926 blivit kommunal mellanskola, bör lägga hinder i vägen för dess förstatligande. Då Ljusdal under alla 7 åren företett en nedgång i lärjungeantalet från 106 år 1920 till 57 år 1926, torde man böra ställa sig avvaktande med hänsyn till den framtida utvecklingen. De 3 återstående mellanskolorna torde böra förstatligas i följande ordning: Sandviken, Bollnäs och Storvik.

Västernorrlands län har förutom Sollefteå, från vilken här bortses, endast en kommunal mellanskola, nämligen den i Gudmundrå, vilken synes uppfylla betingelserna för förstatligande.

Den kommunala mellanskolan i Ström i *Jämtlands* län synes hava ett otillräckligt lärjungeantal för att här kunna komma i fråga.

Av de 4 kommunala mellanskolorna i *Norrbottnens* län är skolan i Boden i propositionen föreslagen till förstatligande. De 3 återstående torde böra förekomma i följande ordning: Malmberget, Kiruna och Nederkalix. Att Nederkalix föreslagits i sista rummet, beror på att lärjungeantalet visat nedgång från 150 höstterminen 1921 till endast 72 höstterminen 1926.

På grund av det anförda föreslås till förstatligande under de närmaste åren ytterligare 57 skolor, nämligen 7 i vartdera av Malmöhus och Kopparbergs län, 5 i vartdera av Jönköpings och Kristianstads län, 4 i Örebro län, 3 i vart och ett av Stockholms, Östergötlands, Kalmar, Skaraborgs, Gävleborgs och Norrbottens län, 2 i vart och ett av Blekinge, Hallands och Värmlands län samt 1 i ett vart av Kronobergs, Göteborgs och Bohus, Älvsborgs, Västmanlands och Västernorrlands län.

För att jämnare fördela stegringen i statsverkets utgifter för ombildandet av här ifrågasatta 57 kommunala mellanskolor till allmänna läroverk, torde ombildningen icke böra taga sin början på en gång, utan föreslås komma att fördelas på 10 år så, att under vart och ett av 9 år börjar ombild-

ningen av 6 skolor samt först under det 10:e året de 3 återstående. Beträffande den ordning, i vilken ombildningen av skolorna i de särskilda länen synes böra försiggå, hänvisas till vad ovan anförts. Vidare torde vid uppgörandet av den definitiva planen hänsyn böra tagas till att ombildningen tager sin början i något större utsträckning i de län, där det förefinnes ett större antal skolor. Därför talar det stora intresse, som invånarna i vissa län visat för den högre undervisningen, därigenom att de tagit initiativ till upprättandet av kommunala mellanskolor.

Med tillämpning av ovan angivna grunder skulle alltså ombildningen av de ifrågavarande 57 kommunala mellanskolorna till allmänna läroverk komma att försiggå i följande ordning.

Höstterminen 1928 börjar ombildningen av mellanskolorna i Nässjö, Hässleholm, Eslöv, Skurup, Stora Tuna och Mora;

höstterminen 1929 i Huskvarna, Tomelilla, Anderslöv, Hörby, Hedemora och Ludvika;

höstterminen 1930 i Vaxholm, Mjölby, Mönsterås, Karlskoga, Sandviken och Malmberget;

höstterminen 1931 i Tranås, Simrishamn, Svedala, Vara, Hallsberg och Avesta;

höstterminen 1932 i Sundbyberg, Ronneby, Falkenberg, Säffle, Bollnäs och Kiruna;

höstterminen 1933 i Söderköping, Värnamo, Torsås, Höör, Nora och Orsa;

höstterminen 1934 i Ljungby, Sölvesborg, Klippan, Ulricehamn, Storvik och Nederkalix;

höstterminen 1935 i Vetlanda, Laholm, Hjo, Västanfors, Leksand och Gudmundrå;

höstterminen 1936 i Solna, Borgholm, Åstorp, Svalöv, Lysekil och Sunne; samt slutligen

höstterminen 1937 i Åtvidaberg, Tidaholm och Lindesberg.

Beräkning av kostnaderna till löner och arvoden har gjorts under samma antagande som i Kungl. Maj:ts proposition beträffande rektorernas löner under övergångstiden samt även beträffande lärarna i övningsämnen, för vilka endast räknats med timlärararvoden. Av här ifrågavarande 57 skolor har ingen mer än 8 klassavdelningar. Om en skola har 5, 6, 7 eller 8 avdelningar ha resp. 1:a; 1:a och 2:a; 1:a, 2:a och 3:e samt slutligen alla 4 klasserna antagits komma att alltjämt bliva dubblerade. Med utgångspunkt från skolkommissionens förslag till timplan hava kostnaderna för statsverket för de av staten övertagna klasserna beräknats komma att uppgå till följande belopp, varvid siffrorna inom parentes ange antalet av de till allmänt läroverk ombildade klassavdelningarna.

Hela antalet klassavdelningar 1926—1927	1:sta året	2:dra året	3:dje året	4:de året
4	7,375: — (1)	13,590: — (2)	18,140: — (3)	24,900: — (4)
5	11,310: — (2)	17,165: — (3)	22,575: — (4)	28,835: — (5)
6	11,310: — (2)	21,380: — (4)	26,430: — (5)	33,130: — (6)
7	11,310: — (2)	21,380: — (4)	32,900: — (6)	38,040: — (7)
8	11,310: — (2)	21,380: — (4)	32,900: — (6)	42,540: — (8)

Som förut är angivet, förutsattes att mellanskolornas ombildning till allmänna läroverk tager sin början höstterminen 1928 och fördelas på 10 år på det sättet, att ombildningen börjar med 6 under vart och ett av de 9 första åren och med återstående 3 under det 10:e. Läsåret 1937—1938 omfattar alltså ombildning av samtliga 57 skolor, men är fullt genomförd först med läsåret 1940—1941. Följande tabell utvisar den omfattning, till vilken statens övertagande av kostnaderna för lärarpersonalens avlöning kommer att successivt fortskrida. Det är klart, att under övergångstiden uppstå timplärtimmar i läsåmen, vilka emellertid, såsom tabellen utvisar, fullständigt försvinna vid fullt genomförd omorganisation.

Den utsträckning, till vilken läraravlöningen utgår av statsmedel.

Budgetår	Antal				Antal timplärtimmar i						
	rek-torer	ad-junk-ter	ämnes-lära-rinna	extra lärare	läs-ämnen	teck-ning	gym-nastik	musik	goss-slöjd m. m.	flick-slöjd	hus-hålls-görom.
1928—1929	6	—	5	—	47	22	44	30	22	22	—
1929—1930	12	6	14	—	126	64	108	48	64	64	—
1930—1931	18	16	25	5	142	120	180	90	145	110	45
1931—1932	24	31	36	8	178	174	250	126	218.5	159	76.5
1932—1933	30	44	48	13	175	244	338	162	290	206	108
1933—1934	36	56	59	17	187	300	408	195	355	250	135
1934—1935	42	70	71	22	155	358	496	229.5	427	294	171
1935—1936	48	82	82	24	177	412	560	261	490	336	198
1936—1937	54	94	95	27	180	468	644	294	555	380	225
1937—1938	57	106	105	30	156	512	692	318	608	412	252
1938—1939	57	115	113	34	103	542	732	331.5	647	430	279
1939—1940	57	121	121	35	33	560	744	336	666.5	439	295
1940—1941	57	124	124	35	—	566	756	336	669.5	442	295.5

Det föreliggande förslaget omfattar, såsom förut är anmärkt, 57 skolor. Hela antalet klassavdelningar vid dessa uppgår innevarande läsår till 283. Givetvis är man icke berättigad att ponera, att förhållandena äro stationära,

men man torde i alla händelser få en någorlunda god hållpunkt för bedömandet av kostnaderna, om man räknar under de förutsättningar beträffande förekomsten av parallellklasser, som förut äro angivna. I skolor med 5 klassavdelningar har räknats med en extralärare; i skolor med 6 klassavdelningar har antagits, att 2 extralärare äro anställda. I övrigt hava alla ämneslärare förutsatts vara ordinarie. Såsom en sekundär synpunkt vid uppgörandet av planen för omorganisationen har även eftersträfvats, att kostnadstegringen skulle bli någorlunda likformig.

Följande tabell redogör närmare för förhållandena under övergångsåren.

1	2	3	4	5	6	7
Budgetår	Antal skolor, som beröras av omorganisationen		Antal klassavdelningar, som ombildats		Löner och arvoden till lärarpersonalen i de ombildade klasserna	
	Hela antalet	Därav fullständigt omorganiserade	Hela antalet	Därav tillkomna under året	Hela summan Kronor	Ökning under året Kronor
1928—1929	6	—	11	11	63,925:—	63,945:—
1929—1930	12	—	32	21	180,480:—	116,555:—
1930—1931	18	—	60	28	340,430:—	159,950:—
1931—1932	24	6	92	32	520,555:—	180,125:—
1932—1933	30	12	122	30	695,340:—	174,785:—
1933—1934	36	18	150	28	859,000:—	163,660:—
1934—1935	42	24	179	29	1,034,585:—	175,585:—
1935—1936	48	30	206	27	1,192,020:—	157,435:—
1936—1937	54	36	234	28	1,358,190:—	160,170:—
1937—1938	57	42	256	22	1,488,900:—	130,710:—
1938—1939	57	48	271	15	1,577,485:—	88,585:—
1939—1940	57	54	280	9	1,630,135:—	52,650:—
1940—1941	57	57	283	3	1,650,415:—	20,280:—

Det torde böra beaktas, att man i allmänhet icke kan beräkna de i kol. 6 av den sist anförda tabellen upptagna beloppen med utgångspunkt från den närmast föregående tabellen, eftersom rektorernas löner växla mellan 5,200 och 6,400 kronor och biträdande föreståndarinnornas arvoden mellan 200 och 500 kronor vid olika läroverk, allteftersom omorganisationen fortskridit olika långt. Däremot kan man med tillhjälp av *båda* tabellerna beräkna, hur kostnaderna för ett visst år komma att fördelas på olika anslag. Exempelvis finner man, att för budgetåret 1934—1935 uppgå kostnaderna för övningsämnena till följande belopp:

358 teckningstimmar	à 90 kr.	kronor 32,220: —
496 gymnastiktimmar	à 90 kr.	» 44,640: —
229.5 musiktimmar	à 90 kr.	» 20,655: —
427 timmar manlig slöjd	à 85 kr.	» 36,295: —
294 timmar kvinnlig slöjd	à 75 kr.	» 22,050: —
171 timmar hushållsgöromål	à 75 kr.	» 12,825: —
		<hr/> Kronor 168,685: —

På extra anslaget till extra och vikarierande ämneslärare kommer

22 extralärare	à 3,300 kr.	kronor 72,600: —
155 timlärartimmar	à 140 kr.	» 21,700: —
		<hr/> Kronor 94,300: —

Då hela kostnaderna för år 1934—1935 uppgå till 1,034,585 kronor, kommer alltså på reservationsanslaget till de allmänna läroverken 771,600 kronor.

För budgetåret 1940—1941 åter äro löner och arvoden för samtliga rektorer och biträdande föreståndarinnor resp. 6,400 och 500 kronor. Då det torde vara av intresse att se, hur kostnaderna fördela sig på olika kategorier av lärare, när omorganisationen blivit fullt genomförd, må följande beräkningar anföras:

57 rektorer à 6,400 kr.	kronor 364,800: —	
57 första lärarinnor, arvode à 500 kr. ...	» 28,500: —	
124 adjunkter à 4,300 kr.	» 533,200: —	
124 ämneslärarinnor à 2,800 kr.	» 347,200: —	1,273,700: —
35 extralärare à 3,300 kr.	kronor 115,500: —	
566 teckningstimmar à 90 kr.	» 50,940: —	
756 gymnastiktimmar à 90 kr.	» 68,040: —	
336 musiktimmar à 90 kr.	» 30,240: —	
669.5 timmar manlig slöjd à 85 kr.	» 56,907: 50	
442 timmar kvinnlig slöjd à 75 kr.	» 33,150: —	
295.5 timmar hushållsgöromål à 75 kr. ...	» 21,937: 50	261,215: —
		<hr/> Kronor 1,650,415: —

Vid fullständigt genomförd organisation kommer alltså den till 1,650,415 kronor uppgående totalkostnaden att fördelas på reservationsanslaget med 1,273,700 kronor, på extraläraryanslaget med 115,500 kronor och på anslagen till övningsämnen inalles med 261,215 kronor.

Ovan angivna belopp representera emellertid ingalunda den av omorganisationen föranledda merkostnaden. Statsbidraget till en kommunal mellanskola utgör för närvarande 2,800 kronor per klassavdelning samt därut-

över 500 kronor till ordinarie och 300 kronor till extraordinarie manlig ämneslärare. Då ämneslärarnas avlöning utgår med 3,300 kronor till manlig och med 2,800 kronor till kvinnlig ordinarie ämneslärare samt med 2,900 kronor till extraordinarie manlig och med 2,600 kronor till extraordinarie kvinnlig lärare, täcker statsbidraget, för såvitt antalet ämneslärare icke överstiger antalet klassavdelningar, utgifterna till lärarnas kontanta avlöning och lämnar vad extraordinarie lärarna angår ett överskott på 200 kronor. Den ämneslärare, som har rektorsförordnande, åtnjuter ett arvode av 1,000 kronor utöver lönen som ämneslärare, vartill staten bidrager med $\frac{2}{3}$, d. v. s. med kr. 666: 67. Därjämte bekostar staten helt och hållet arvodet till biträdande föreståndarinna, vilket utgör 200 kronor.

Då efter omorganisationen de manliga ämneslärarna ersättas av adjunkter, vilka senare uppbara en lön av 4,300 kronor, inträder en merutgift för staten av 1,000 kronor. En kvinnlig ämneslärare, som ersättes av en ämneslärarinna vid statssamskola, kräver ingen merkostnad. En manlig extralärare, vars arvode är 3,300 kronor, kräver ett ytterligare tillskott av statsmedel av 200 kronor, nämligen skillnaden mellan 3,300 kronor och summan av 2,800 och 300 kronor. Vad rektor beträffar, som efter omorganisationen avlönas med 6,400 kronor, blir merkostnaden 6,400 — (2,800 + 500 + 666: 67), d. v. s. kronor 2,433: 33. Slutligen blir arvodet till biträdande föreståndarinna höjt till 500 kronor, d. v. s. med 300 kronor.

Vad här är sagt beträffande kostnadsökningen, gäller emellertid endast i den mån antalet lärare icke överstiger antalet klassavdelningar. Emellertid utgöres lärarpersonalen år 1940—1941 av 57 rektorer, 124 adjunkter, 124 ämneslärarinnor och 35 extralärare, d. v. s. 340 personer, vilket antal överskjuter antalet klassavdelningar med 57. Enligt vad ovan anförts, bidrager för närvarande staten till en sådan ämneslärare, om han är manlig och ordinarie med 500 kronor och om han är manlig och extra-ordinarie med 300 kronor, däremot utgår intet statsbidrag till sådan kvinnlig ämneslärare. Man uppskattar alltså icke kostnadsökningen för lågt, om man förutsätter, att av de 124 erforderliga adjunkterna staten får vidkännas en merutgift av 3,800 kronor till 57 och 1,000 kronor till de återstående 67.

Statens merutgift till löner och arvoden beräknas alltså vid fullt genomförd omorganisation komma att uppgå till följande belopp:

för 57 rektorer à kr. 2,433: 33	kronor 138,700: —
» 57 biträdande föreståndarinnor à 300 kr.....	» 17,100: —
» 57 adjunkter à 3,800: — kr.	» 216,600: —
» 67 » à 1,000 kr.	» 67,000: —
» 35 extralärare à 200 kr.	» 7,000: —
» undervisning i övningsämnen.....	» 261,215: —
	<hr/>
	Kronor 707,615: —

Det har förut anmärkts, att denna summa torde vara något för hög. En annan omständighet pekar även i samma riktning. För närvarande bidrager jämväl staten till slöjdundervisningen och undervisningen i hushållsgöromål. Undervisningen i båda dessa ämnen är emellertid av betydligt mindre omfattning, särskilt beträffande det sistnämnda ämnet, än vad förslaget innebär.

För att finna nettoökningen bör emellertid ovannämnda summa 707,615:— kronor minskas med en fjärdedel av 1,650,415 kronor, d. v. s. med 412,604 kronor, utgörande enligt förslaget städers bidrag till statens samskolor, varigenom nettoökningen i statsverkets kostnader kommer att reduceras i avrundat belopp till 295,000 kronor.

Slutligen må erinras att i den föregående undersökningen av kostnaderna ingen hänsyn tagits till ålderstilläggen, vilka, vad läroverkslärarna beträffar, utgå från ett särskilt förslagsanslag. För adjunkt utgå 3 ålderstillägg vart och ett à 500 kronor, under det att till manlig ämneslärare vid kommunal mellanskola likaledes utgå 3 ålderstillägg men vart och ett à 400 kronor. Ålderstillägg till ämneslärarinna vid statens samskola utgå med enahanda belopp som till kvinnlig ämneslärare vid kommunal mellanskola.

Givetvis kunna under den jämförelsevis långa tid, varom saken rör sig, förhållanden inträffa, som påkalla jämkningar i den ovan angivna planen för förstatligande av ifrågakvarande kommunala mellanskolor, vadan ett definitivt fastställande av övergångsordningen redan nu icke bör äga rum.

På grund av vad ovan anförts får jag härmed vördsamt hemställa,

att riksdagen måtte för sin del besluta att utöver de i propositionen nr 169 upptagna 7 kommunala mellanskolorna ytterligare 57 sådana skolor måtte successivt ombildas till allmänna läroverk *huvudsakligen* i överensstämmelse med i det föregående angiven plan, enligt vilken ombildningen av de särskilda skolorna skulle taga sin början i följande ordning:

höstterminen	1928: Nässjö, Hässleholm, Eslöv, Skurup, Stora Tuna och Mora;
»	1929: Huskvarna, Tomelilla, Anderslöv, Hörby, Hedemora och Ludvika;
»	1930: Vaxholm, Mjölby, Mönsterås, Karlskoga, Sandviken och Malmsåsen;
»	1931: Tranås, Simrishamn, Svedala, Vara, Hallsberg och Avesta;
»	1932: Sundbyberg, Ronneby, Falkenberg, Säffle, Bollnäs och Kiruna;

- höstterminen 1933: Söderköping, Värnamo, Torsås, Höör,
Nora och Orsa;
» 1934: Ljungby, Sölvesborg, Klippan, Ulrice-
hamn, Storvik och Nederkalix;
» 1935: Vetlanda, Laholm, Hjo, Västanfors,
Leksand och Gudmundrå;
» 1936: Solna, Borgholm, Åstorp, Svalöv, Ly-
sekil och Sunne;
» 1937: Åtvidaberg, Tidaholm och Lindesberg.

Stockholm den 16 mars 1927.

Jöns Pålsson.
